

FÖR EN LEVANDE OCH LÄRAKTIG SOCIALISM

Robert Mathiasson

SÅ SOM DET ÄR FÖRBLIR DET EJ

- Den kapitalistiska världskrisen och
dess politiska konsekvenser.

KOMMUNISTISKA
PARTIET

SKRIFTSERIE FRÅN KOMMUNISTISKA PARTIET 012
UTGIVEN 2017

Robert Mathiasson

SÅ SOM DET ÄR FÖRBLIR DET EJ

*Häftet bygger på ett utdrag ur verksamhetsberättelsen inför Kommunistiska
Partiets 18:e kongress 5-7 januari 2017.*

Den världskapitalistiska krisen går in på sitt tionde år. Det är därmed den mest långvariga kris som det kapitalistiska systemet har genomlevt. Hos de kapitalistiska förvaltarna står inte frågan om när systemet ska komma ur krisen utan när nästa djupa nedgång kommer. Dröjer det ”sex veckor, sex månader eller sex år”, som två av EU-elitens tankesmedjor Jacques Delors Institute och Bertelsmann Stiftung frågade sig i en rapport 2016.

På det ekonomiska området hotar nya bankkriser, inte minst på den europeiska kontinenten. Stagnation i både världshandel och de enskilda ländernas tillväxt har inneburit nya vågor av sammanslagningar av storföretag och fortsatt avindustrialisering. Statsmakternas och centralbankernas försök att blåsa liv i den stagnerande kapitalismen och rädda finanskapitalet från kollaps har grävt djupa hål i statsmakternas ekonomier.

Men alla dessa miljarder har inte löst kapitalismens problem utan snarare förvärrat dem. Pengarna har gått till spekulation med bubblor och pristorbulens som resultat. Pengarna har förstärkt monopoliseringen då de använts till uppköp av eller sammanslagningar med konkurrenter istället för produktiva investeringar. I slutändan har en stor del av pengarna hamnat som växande förmögenhetsansamlingar i skatteparadis. Baksidan är skuldsättning och djupa hål i statskassorna som ska betalas med ytterligare åtstramningar och lönesänkningar som ytterligare undergräver den köpstarka konsumtionen och bidrar till stagnationen.

Under den gångna kongressperioden har även de politiska och sociala konsekvenserna av världskapitalismens kris blivit allt tydligare. Med ökade militära och politiska spänningar i världen. Med politisk turbulens i de kapitalistiska kärnländerna där de partier som av väljarna uppfattas som skyldiga bestraffas och nya partier eller kandidater från både höger och vänster går kraftigt framåt. Med strejker och folkliga protester mot åtstramningspolitik och angrepp på arbetarklassens trygghet. EU skakar i sina grundvalar och för första gången har ett land röstat för att lämna de europeiska monopolens stormaktsunion.

Till detta kommer imperialismens flykting- och migrationskris med massdöden på Medelhavet, militarisering av Europa, det gemensamma intresset av kulturella motsättningar mellan korstågsfundamentalister på båda sidor och de ekonomiska och sociala motsättningar som invandringen spär på i europeiska länder plågade av EU:s nyliberala politik. Imperialismens migrationskris har underblåst den politiska krisen i Europa.

Oförmågan hos kapitalismens förvaltare att lösa krisen och det uppenbara i att det som gjorts hittills snarare har förvärrat problemen har även skapat en politisk kris bland systemets förvaltare som inte vet hur krisen ska lösas. Det skapar hopplöshet och desperation som genomsyrar stora delar av samhället. Det ger grogrund för samma tankegångar som Marx beskrev i Frank-

rike för över 150 år sedan där uppfattningen ”Hellre en ände med förskräckelse, än en förskräckelse utan ände” banade väg för en politiskt lika komisk som reaktionär typ som Louis Bonaparte III. Något liknande kan vi se i dagens USA med Donald Trumps seger i presidentvalet.

Tio år av kris har med andra ord gjort det politiska läget svårvärderat. Så som det är förblir det ej, men det betyder inte att det nödvändigtvis går åt det bättre hållet. Däremot ropar verkligheten på en revolutionär arbetarpolitik som konkret och offensivt går mot kapitalismen och alla de kriser som systemet skapar och plågar arbetarklassen genom.

Krisens ursprung

Redan i verksamhetsberättelsen till 17 kongressen slog partistyrelsen fast att den nuvarande krisen måste ses mot bakgrund av kapitalismens utveckling de senaste årtiondena. En utveckling med tre utmärkande drag för den moderna kapitalismen:

1. Tilltagande koncentration och centralisation av kapitalet vilket har gett de transnationella storföretagens globala dominans.

2. Tilltagande stagnation med avtagande tillväxt, krympande tillväxt i världshandeln och tydliga deflationistiska tendenser.

3. Finansialisering av den kapitalistiska världsekonomin, som märks i den finansiella sektorns explosiva tillväxt i förhållande till icke-finansiell verksamhet, aktieägarnas herravälde över storföretagens bolagsstyrelser, finansmarknadernas ökade dominans över det bankbaserade finansiella systemet och det växande ekonomiska och politiska inflytandet för det skikt av rentiärer vars makt personifieras av Wall Street och London City.

Dessa tre drag hos kapitalismen är inte nya, men de har kraftigt förstärkts sedan 1970-talet, då systemets stagnationsproblem åter blev framträdande när efterkrigsboomen tömt sin potential efter knappt två årtionden.

När kapitalismen ställs inför problem med stagnation har kapitalet två sätt att agera. För det första genom expansion, både på bredden och på djupet, vilket är drivkraften både bakom globaliseringen och privatiseringspolitiken som båda syftar till att öppna hela världen för kapitalistisk exploatering och därmed ökade profitmöjligheter för kapitalet. Och för det andra genom koncentration, när möjligheterna för tillväxt krymper finns alltid alternativet att köpa upp eller slå sig samman med konkurrenter och på så sätt utöka sin marknad och sina profiler.

Rövarbaronernas andra storhetstid

FN:s årliga World Economic Report 2016 beskriver hur världens 100 största företag idag står för 60 procent av värdet hos storföretagen. Dessa 100 företags tillgångar har mer än tredubblats sedan 1995.

Dessa 100 globalt verkande finanskapitalistiska företag har i genomsnitt 500 direkta dotterföretag men utöver detta ett nätverk av 55000 andra underbolag som de direkt eller indirekt kontrollerar och som i genomsnitt omspanner verksamhet i 50 länder.

95 procent av dessa 100 företag har sina huvudsäten i G20-länderna – varav majoriteten i USA, EU eller Japan – men har mer än två tredjedelar av sina dotterbolag i andra länder.

Det är med detta för ögonen som nationalekonomen Paul Krugman beskriver vår samtid som rövarbaronernas andra storhetstid (New York Times 18/4-16). Krugman menar helt riktigt att ett fåtal gigantiska storföretag driver samhället som de vill, med rekordvinster i ena ändan och en allt mer pressad arbetarklass i den andra. Krugman, vars mål är att rädda systemet, varnar för att monopolkapitalismen håller på att döda USA:s ekonomi.

Krugmans kollega Joseph Stiglitz, tidigare chefsekonom och ordförande för Världsbanken, är av samma uppfattning. I en artikel på debattsidan Project Syndicate i maj 2016 kallar Stiglitz vår tid för monopolens nya era. Han menar att den fria konkurrensen är död, istället domineras samhället och världen av oligopolens konkurrens, där ett fåtal storföretag sätter dagordningen.

Stiglitz påpekar att monopolkapitalismen har en så avgörande påverkan på samhälle och ekonomi att den som fortfarande tar sin utgångspunkt i att vi lever i en marknadsekonomi byggd på fri konkurrens inte kan förstå de problem vi står inför och än mindre finna lösningar på problemen.

Både Krugman och Stiglitz har rätt. Den högproduktiva kapaciteten hos de globalt verkande storföretagen, och deras nät av underleverantörer, genererar ett enormt överskott som kapitalet får allt svårare att hitta tillräckligt profitabla investeringsmöjligheter för.

Detta är den avgörande anledningen till stagnationen och det tilltagande slöseriet. Arbetslösheten, kommersialismen, militarismen och finansspekulationen är exempel på detta systematiska slöseri.

Men det kapitalistiska systemets lösning på stagnation är som sagt tilltagande monopolisering, vilket i sin tur ytterligare förvärrar stagnationen. Detta visar inte minst den ekonomiska krisens årtionde som lett till en kraftigt ökad monopolisering. I brist på tillräckligt profitgivande investeringar återstår att äta upp varandra. Det årliga antalet fusioner och företagsuppköp i världen är mer än dubbelt så högt idag som på 1990-talet.

Mest extremt är USA, där de 100 största företagens andel av BNP har ökat från 33 procent 1994 till 46 procent 2013. De fem största bankerna står för 45 procent av bankernas tillgångar, en ökning från 25 procent år 2000. Samtidigt ligger antalet nystartade företag på den lägsta nivån sedan 1970-talet och fler företag går under än som startas.

Samtidigt går 30 procent av storföretagens direktinvesteringar i utlandet till skatteparadis, pengarna investeras inte i produktiv verksamhet och de un-

danhålls från skatt.

Arbetarklassen plundras inte bara i sin egenskap av löntagare när lönesänkningar och arbetslöshet trycker ner. Arbetarklassens välfärd urholkas när kapitalets vinster istället för att gå till välfärd hamnar i skatteparadis.

Krisens orsak är kapitalismens seger

Den ekonomiska krisen beror inte på kapitalismens misslyckande, utan på dess framgång. Allt färre storföretag dominerar allt mer. Finans- och industrikapital smälter inte bara samman, utan hela kapitalackumulationen drivs av finanskapitalets logik med krav på snabb avkastning och en flyktighet som innebär att även kvartalskapitalismen är ett passerat stadium.

Makt över varumärken och patenträttigheter, snarare än ägande av produktionsanläggningar, blir det avgörande verktyget för kapitalägarna att behålla kontrollen och garantera hög kapitalavkastning.

Utifrån denna makt har storföretagen kunnat sträcka ut sina produktionskedjor till ett globalt nätverk av underleverantörer där det är möjligt för kapitalet att spela ut den ena leverantören mot den andra och den ena statsmakten mot den andra för att på så sätt ständigt öka sitt överskott. För första gången omfattar det kapitalistiska produktionssättet hela jorden, där länderna i Syd inte är några halvkolonier eller endast råvaruleverantörer, utan möjliga för samma sorts kapitalistiska exploatering som länderna i Nord.

Ungefär 80 procent av världshandeln är länkad till storföretagens globala produktionsnätverk. Denna globalisering ger avindustrialisering i länder där arbetarklassen tillkämpat sig högre löner, och en massiv utsugning av länder i Syd.

Drivkraften bakom globaliseringen är monopolkapitalets jakt på billig arbetskraft. Under nyliberalismens årtionden har arbetskraften i världen som är tillgänglig för kapitalistisk exploatering mer än fördubblats – från 1,5 till 3,3 miljarder människor – varav nästan hälften arbetar under prekära förhållanden med hundratals miljoner arbetare som jobbar för knappt en dollar om dagen.

Denna utveckling lär inte avstanna då Världshandelsorganisationen WTO sedan 2001 bedriver ett regelrätt krig mot världens bönder med målet att öppna upp jordbruket i Syd för kapitalistisk exploatering och därigenom frigöra ännu mer arbetskraft för industrins utsugning.

Cirka tre miljarder människor är ännu knutna till jordbruket. Vi har med andra ord bara sett början på de konsekvenser som överskottet på billig arbetskraft, och den migrationskris som följer på detta, har skapat.

Globaliseringens försvarare brukar göra historiska paralleller till europeiskt 1800-tal och omvandlingen från jordbruks- till industrisamhällen. En sådan historisk liknelse håller inte av främst två anledningar.

Dels genomfördes den europeiska industrialiseringen för ett och ett halvt århundrade sedan med en betydligt mer arbetsintensiv teknik. Vår tids högteknologiska produktionsapparat har under kapitalistiska produktionsförhållanden helt enkelt inte behov av all denna arbetskraft. Dels fanns på 1800-talet den amerikanska kontinenten, en i kapitalistisk mening oexploaterad kontinent med nästan oanade möjligheter att suga upp den överblivna europeiska arbetskraften.

Migration och kapitalism

Den migrationskris som stått i fokus den gångna kongressperioden är alltså ytterligare ett uttryck för den nyliberala kapitalismens framgångar. Det är omöjligt att prata om migration utan att prata om kapitalism och det är på samma gång omöjligt att lösa kapitalismens kris genom migration.

Endast en liten del av världens migranter flyr från krig. Kriget är dessutom bara den yttersta konsekvensen av den imperialistiska världsordningen, är politikens fortsättning med andra medel.

Av de miljarder människor som kapitalismen frigör för exploatering samlas en allt större del i den växande slummen i megastäderna. Idag bor en miljard människor i dessa slumområden, som i praktiken är en ansamlingsplats av potentiell och billig arbetskraft för det globalt verkande finanskapitalet. Inom bara några årtionden räknar FN med två miljarder människor i dessa slumområden.

En inte obetydlig del av dessa människor migrerar för att hitta någon kapitalist som är beredd att köpa deras arbetskraft. Följdriktigt har antalet migranter över nationsgränser mer än fördubblats under nyliberalismens era – från 84 miljoner 1975 till 215 miljoner 2010. Till detta ska även läggas migrationen inom länder som 2010 uppgick till 750 miljoner människor, varav Kinas 260 miljoner migrantarbetare utgör en stor del.

Om monopolkapitalets utflyttning av produktion till låglöneländer i Syd är den ena sidan av saken, så är flyttningen av billigare arbetskraft från Syd till Nord den andra sidan av samma process.

Vid World Economic Forums årliga konferens 2013 stod migrationen i fokus. I det dokument som världens mäktigaste monopolkapitalister enades om står att läsa: ”Migranter på båda ändar av kunskapsspektrat kan spela en roll – genom att utföra arbeten som den inhemska befolkningen är ovillig att utföra (även under en recession), samt att utföra arbeten som den inhemska befolkningen inte klarar av på grund av bristande kunskap. Företagens konkurrenskraft, av vilken de flesta moderna länder är beroende, kan helt klart förbättras av migranter och migration.”

Det är inte asylflyktingar som kapitalet är intresserade av. Därför pågår en medveten politik för att ersätta en flyktingpolitik byggd på asylrättens grun-

der med en kapitalistisk migrationspolitik byggd på kapitalets behov av billig arbetskraft. Det innebär inte att en sådan politik är liktydig med att underlätta för människor att ta sig in i till exempel EU eller USA.

Tvärtom kan den pågående militariseringen av gränserna och försöken att hejda flyktingströmmarna, utan att angripa orsaken bakom att folk flyr, bidra till att skapa en lagom stor grupp av rättslösa och desperata arbetare att utgöra det låglöneproletariat som ska ”utföra arbeten som den inhemska befolkningen är ovillig att utgöra” och fungera som press nedåt på arbetskraften som helhet. Genom att koppla uppehållstillstånd till anställning hos någon arbetsköpare garanteras kapitalet makten att utse arbetskraft med lämplig kompetens och som är helt utlämnad till arbetsköparnas makt.

Därmed ser vi konturerna av den kompromiss mellan finanskapitalet, som vill kunna utnyttja överskottet på arbetskraft även i kapitalismens kärnländer, och de borgerliga främlingsfientliga krafter som vinner politiskt stöd på den växande frustrationen inom arbetarklassen och breda skikt av befolkningen som anser det orimligt med en ordning som kombinerar avindustrialisering, åtstramningspolitik och en stor invandring.

Globaliseringen som ideologi och verklighet

Den härskande klassens tankar blir även de härskande tankarna i ett samhälle. Globaliseringsideologin är och har sedan länge varit så stark och dominerande att den drabbat hela den politiska överbyggnaden – media, politiker och ideologer av alla slag från höger till vänster.

Ideologin går i korthet ut på att roten till krig och samhällseliga motsättningar är en psykologisk attityd kallad rasism, som tar sig uttryck i form av nationalismen hos nationalstater. Ideologin har skaffat sig en närmast religiös status genom att hänvisa till den nazistiska förintelsen, som enligt globaliseringsideologin är det yttersta beviset på ideologins riktighet.

Därför är det till hela mänsklighetens fromma att nationella gränser rivs ner och att nationella identiteter suddas ut genom migration för att istället bygga ett världsomspännande multikulturellt mänskligt samhälle där olikheter samexisterar och samtidigt tappar sin betydelse. Genom att verka för migration och en multikulturell mix ska människor inse att vi alla är lika mycket värda och börja älska varandra.

Denna globaliseringsideologi skär sig mot en verklighet där nationsgränser och nationella olikheter inte alls har förlorat i betydelse. Det är ju just skillnaden mellan arbetskraftens värde i olika länder och världsdelar som är globaliseringens drivkraft.

Kapitalismen avskaffar inte staterna. Vad den däremot gör är att inordna stater och länder i kapitalismens globala system, där jakten på avkastning för det flyktiga finanskapitalet och drivkraften att utnyttja överskottet på billig

arbetskraft är två grundfundament i den nuvarande kapitalackumuleringen.

I praktiken lägger globaliseringen hinder i vägen både för nationers självbestämmande (hur ska ett land kunna bygga upp politisk och ekonomisk självständighet om det dräneras på sin befolkning) och för klasskampen inom länderna, med en arbetarklass som inte kan tala med varandra, som är van vid olika materiell standard och där en del av den arbetande befolkningen inte är en del av landets politiska och sociala motsättningar.

Den globaliserade kapitalismens angrepp på arbetarklassens levnadsförhållanden och på länders möjlighet till självständighet och utveckling, dess målmedvetna sätt att spela ut arbetare i olika länder mot varandra och vänsterkrafternas oförmåga att göra skillnad på proletär internationalism och borgerlig globaliseringsideologi är avgörande orsaker till att borgerligt nationalistiska och ibland rent rasistiska partier lyckats vinna politiskt stöd inom arbetarklassen i många länder.

Det imperialistiska systemet och motsättningar mellan de kapitalistiska länderna

Den långvariga ekonomiska krisen har skärpt motsättningarna mellan de kapitalistiska länderna. Både mellan de imperialistiska kärnländerna och de framväxande kapitalistiska staterna, och mellan de imperialistiska länderna själva. Under kongressperioden har detta märks i det skärpta läget i Europa mellan å ena sidan USA, och dess förlängda arm Nato, och å andra sidan Ryssland. Det märks också i de ökade spänningarna i Asien, främst runt Sydkinesiska sjön. Men de blir även allt synligare i en klyfta mellan den proatlantiska axeln, med USA och Storbritannien som de drivande makterna, och det EU-kontinentala blocket under tysk ledning.

De ökade spänningarna har fått en del bedömare att dra paralleller till den tid som föranledde första och andra världskriget. Men man bör akta sig för allt för långt gångna historiska paralleller. Det finns stora skillnader mellan dagens imperialistiska värld och den ordning som ledde fram till 1900-talets två imperialistiska omfördelningskrig.

Då liksom nu fanns en dominerande imperialistisk makt. Men skillnaderna mellan dagens USA-dominans och dåtidens brittiska välde är stora.

Storbritannien förmådde inte att integrera övriga kapitalistiska länder – främst de framväxande Tyskland, Japan och USA – i ett system dominerat och lett av brittisk imperialism. Den brittiska flottans makt och guldmyntfoten var allt för svaga verktyg för att bygga ett sådant integrerande system, som gjorde övriga kapitalistiska länder beroende av brittisk överhöghet men samtidigt fördelade profitterna på ett sådant sätt att ingen part var fullt ut missnöjd.

De framväxande imperialistiska staterna, framför allt Tyskland, hamnade

därför i oundviklig konfrontation med den brittiska imperialismen, vilket gav krigsutbrotten både 1914 och 1939.

Dagens imperialism skiljer sig från då. Sedan 1945, och inte minst sedan 1990-talet, har USA byggt upp en global imperialistisk ordning där övriga imperialistiska stater har kunnat integreras.

Grunden utgörs fortfarande av den ordning som klubbades efter 1945. Med Internationella Valutafonden och Världsbanken som ekonomiska verktyg och där den militära garanten utgörs av USA:s militära dominans och dess förlängda arm Nato. Lika avgörande för USA:s dominans är Wall Streets unika ställning i det globala pengaflödet och dollarns roll som världsvaluta.

Från sent 1960-tal och under 1970-talet genomgick den USA-dominerade imperialistiska ordningen en första kris när efterkrigstidens kapitalistiska ordning skakades av det kapitalistiska systemets egna motsättningar.

Men denna kris löstes genom den USA-dominerade nyliberalismen. Genom nyliberalismens seger på 1980- och 90-talen kunde USA på nytt ta kommandot över ett kapitalistiskt världssystem som utlovade, och allt som oftast levererade, önskat resultat för samtliga kapitalistiska makter. För det första en återskapad USA-dominerad bas för kapitalackumuleringen. För det andra ett återställande av profiterna i kapitalismens kärnländer. Och för det tredje ett ekonomiskt och politiskt ramverk för en integrerad global kapitalism.

Som verktyg för att organisera denna ordning tillkom på 1990-talet Världshandelsorganisationen WTO samt gavs Nato en ny roll som en krigsallians med global räckvidd.

Under skydd av denna ordning kunde samtliga imperialistiska stater dra nytta av det globala överskottet på billig arbetskraft samt de marknader som nyliberalismen öppnade. Även nya framväxande kapitalistiska stater, som BRICS-länderna och många länder i Syd, har integrerats in i systemet och de härskande klasserna i dessa länder har getts möjlighet att berika sig. I Europa upplevde EU en period av harmonisk tillväxt där motsättningarna mellan olika EU-länder kom i skymundan. Det gäller inte minst motsättningen mellan det kontinentala Europa, under tysk dominans, och den transatlantiska axeln USA-Storbritannien.

Inte minst gjordes övriga kapitalistiska makter under denna tid beroende av USA, som genom sin roll i världsekonomin utgjorde avsättningsmarknad. Stora delar av världens tillväxt byggde på konsumtionen i USA, en konsumtion som i mycket upprätthölls genom den skuldsättning som USA drog på sig.

Denna nyliberala ordning varade under nästan en kvarts århundrade – från tidigt 1990-tal fram till krisen 2008 – och även om den var förödande för arbetarklassen och folkflertalet i stora delar av världen tjänade den de härskande klasserna i de olika länderna och blocken väl. Men under trycket av den ekonomiska krisen börjar ordningen ifrågasättas från många håll. Det

betyder inte nödvändigtvis att den går mot sin undergång, men dock att motsättningarna inom systemet kommer upp till ytan.

Motsättningarna skärps i en stagnerande kapitalism där tillväxten i världsekonomin är på nedgång, priserna faller, världshandeln avtar och profitmöjligheterna försvåras.

Bakom motsättningarna finns även kapitalismens olikmässiga utveckling. De kapitalistiska makterna står i ett annorlunda styrkeförhållande till varandra än när den nyliberala ordningen stadfästes. Det gäller inte minst Kinas enorma tillväxt som en kapitalistisk stormakt, men också Rysslands stabilisering och Tysklands allt mer dominerande ställning inom EU.

Till detta kommer det faktum att de finanskapitalistiska transnationella bolagen blivit så stora och mäktiga att de förvandlat statsmakterna till konkurrenter om att få tillgång till de enorma pengaströmmarna. Den mellanstatliga konkurrensen om att vinna finansmarknadernas gunst skärper motsättningarna mellan staterna och bidrar till en tävling mot botten där lönesänkningar, statlig skuldsättning och nyliberal avreglering och privatisering av varje samhällssektor blir verktyg för att vinna marknadens förtroende. Denna tävling mot botten underblåser de politiska och sociala motsättningarna i varje land.

Huruvida den fortsatta ekonomiska krisen kommer att kunna hanteras inom den nuvarande ordningen – genom kompromisser och integration – eller om motsättningarna kommer leda till ännu större spänningar och i förlängningen hotet om ytterligare ett omfördelningskrig återstår att se.

Mot de mer alarmistiska tongångarna om att vi står inför ett nytt 1914 finns några invändningar. För det första att det i motsättningen mellan kapitalistiska stater finns många andra verktyg och vapen än de regelrätta militära krigen – i varje fall innan vi står inför ett krig direkt mellan stormakter.

För det andra att världskapitalismen domineras av ett finanskapital som har allt att vinna på ett integrerat och gränslöst system utan allt för starkt konkurrerande block, det är ju en sådan global kapitalistisk världsordning de har gjort allt för att bygga upp de senaste årtiondena.

Och för det tredje ska man inte underskatta den nedkylande effekt som hotet om kärnvapenkrig har även på de mest hetlevrade krigshökar. Kärnvapenhotet gör att steget mellan krigspropaganda och stormaktskrig är betydligt längre än under förra århundradets första halvsekel.

USA:s strategiska omläggning

Sedan 1991 har USA-imperialismen haft två avgörande strategiska mål. För det första att skaffa sig kontroll över de strategiskt viktiga naturresurserna – inte minst olja och gas i det bälte som sträcker sig från Centralasien över Mellanöstern och in i Nordafrika och även i Arktis, ett område som kommer att bli allt viktigare i takt med issmältningen.

Det andra strategiska målet har varit att förhindra uppkomsten av något land eller block av länder som blir starkt nog att driva sin egen agenda och hota USA:s dominans.

Strategerna i Washington inser att epicentrum för världskapitalismen inte längre är runt Atlanten utan runt Stilla Havet och att Kina är den stormakt som har muskler nog att utmana USA:s position.

I början av 2010-talet fastslog USA en strategisk omläggning där 60 procent av landets flotta och flygvapen fram till 2020 ska omprioriteras till Fjärran Östern. Utöver den militära förflyttningen ingår även i strategin att sluta nya allianser och stärka gamla för att garantera den dominans som USA upprätthållit i Asien sedan segern i andra världskriget.

Så ser den övergripande strategin ut vad gäller Asien, och detta finns som en bakgrund till många av de ökade spänningarna i Kinas närhet.

Omläggningen hänger också samman med spänningarna i Europa. På grund av den strategiska omläggningen och USA:s ekonomiska problem strävar Vita huset och Pentagon efter att överföra kostnader på övriga Natoländer, utan att för den skull riskera att förlora varken det politiska eller ekonomiska inflytandet på den europeiska kontinenten.

TTIP-avtalet syftar till att behålla det ekonomiska greppet, på samma sätt som TPP-avtalet ska garantera USA:s ekonomiska position i Asien. De politiska och militära spänningarna i förhållande till Ryssland ska behålla det politiska greppet och samtidigt fungera som motivation för Natoländerna att rusta upp militärt trots den ekonomiska krisen.

Det har på många sätt visat sig vara en misslyckad strategi. De ekonomiska sanktionerna mot Ryssland har skapat motsättningar i förhållande till flera EU-länder vars redan krisdrabbade ekonomier påverkas negativt.

USA:s och dess europeiska lydstaters provokativa agerande i Ukraina och upprustning i Polen och Baltikum har snarast retat den ryska björnen och fått Ryssland att flytta fram sina positioner i både Syrien och på Krim. Men har även synliggjort sprickor i relationen mellan USA och EU:s två stormakter Tyskland och Frankrike som syns bl.a. i de avbrutna förhandlingarna om TTIP-avtalet.

Dessutom har strategin inneburit att Ryssland och Kina drivits närmare varandra, vilket på längre sikt utgör en verkligt potentiell rival till USA:s dominans. 2014 tog Kina initiativ till Asiatiska banken för investeringar i infrastruktur, med huvudkontor i Peking, och sommaren 2015 startade även Nya utvecklingsbanken sin verksamhet, som är ett försök att skapa ett finansiellt maktorgan fristående från Världsbanken och IMF.

USA strategiska omläggning är inte den enda förklaringen till de ökade spänningarna, men när en globalt verkande imperialistisk makt genomför globala strategiska förändringar får det många konsekvenser. Vad som kommer att hända de kommande åren är svårt att veta. Men från många håll, även

inom de härskande skikten i USA, reses idag en kritik mot att de två strategiska målen från 1991 har misslyckats.

Krigspolitiken för att lägga under sig naturresurserna har skapat IS och det problematiska läget i Mellanöstern, samtidigt som talibanerna ser ut att återkomma till makten i Afghanistan så snart som USA-alliansen lämnar landet.

När det gäller förhindrandet av konkurrerande block och stater har linjen hittills varit konfrontation och krav på lydnad, om en sådan linje visar sig kontraproduktiv finns alltid möjligheten att kompromissa och integrera. Hos de härskande klasserna i de imperialistiska och kapitalistiska länderna finns trots allt ett gemensamt intresse av att upprätthålla utsugningen av världens arbetare och garantera fortsatta profiter.

Sverige och den imperialistiska världsordningen

Sverige är en del av den imperialistiska världsordningen. Den härskande klassen i Sverige har sedan länge insett att de måste alliera sig med både EU och Nato för att skydda sina intressen globalt.

Liksom övriga kapitalistiska makter har även det svenska finanskapitalet gett sig ut på den globala marknaden för att utnyttja överskottet på billig arbetskraft. Sedan 1980 har de svenska direktinvesteringarna i utlandet 55-dubblats. Endast sex av de svenska storföretagen står idag för hälften av de totala utlandsinvesteringarna.

Idag står de svenska storföretagens dotterbolag i utlandet för ungefär två tredjedelar av företagens totala omsättning. Endast en tredjedel produceras alltså i Sverige och exporteras härifrån.

Detta är en viktig anledning till kapitalets avindustrialisering av vårt land. 1990 hade de svenska storföretagen totalt 1,3 miljoner anställda varav långt över hälften i Sverige. 2009 var det totala antalet 1,6 miljoner men endast en fjärdedel i Sverige. Under kongressperioden har avindustrialiseringen fortsatt. Tetra Pak, Ericsson, Findus och Element Six är några exempel där produktionen oftast flyttats till låglöneländer. Denna avindustrialisering ser ut att öka i takt de kommande åren i och med den skärpta konkurrensen och monopoliseringen i global skala.

Det är för att skydda dessa ekonomiska intressen i utlandet som den härskande klassen i Sverige behöver den imperialistiska vakhunden Natos beskydd. Här finns en materiell och klassmässig förklaringen till svängningen i Natofrågan där det borgerliga blocket under kongressperioden har samlats bakom kravet på ett svenskt Natomedlemskap.

Liberalerna/Folkpartiet har sedan länge varit för ett svenskt Natomedlemskap. Sommaren 2015 gick Moderaterna ut och krävde en tydlig färdplan för ett svenskt medlemskap. Hösten samma år svängde också Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Militarism och kapitalism

Utöver de geopolitiska förklaringarna till de ökade militära spänningarna finns även en ekonomisk orsak som bottnar i den kapitalistiska krisen och att det i en uppenbart stagnerad kapitalism blir allt svårare för finanskapitalet att finna säkra investeringar.

Den växande militarismen utgör en ekonomisk lösning för det växande överskottskapitalet och är en integrerad och växande del av det ekonomiska systemet.

Till skillnad från den privata konsumtionen, inte minst den som kommer ur ökad skuldsättning, är militär rustning en relativt säker investering. Staten är den enda kunden, även när militär läggs ut på entreprenad så finns staten bakom som köpstark konsument.

Natos expansion i östra Europa handlar inte bara om att ringa in den potentiella rivalen Ryssland och möjliggöra USA:s strategiska omläggning. Genom att ansluta fler länder till Nato och införa en regel att minst två procent av ländernas BNP ska läggas på militär rustning har USA:s militärindustriella komplex skaffat sig en kraftigt utökad avsättningsmarknad vars köpkraft backas upp av dessa länders skattebetalare.

Det finns med andra ord mäktiga ekonomiska intressen bakom ökade spänningar i världen och den kraftigt stegrade militära rustning som följer på detta. Sett ur kapitalistisk synvinkel är det inga problem, rustningen blir positiva siffror för tillväxten och vinstnivåerna. Genom militär rustning kan nästa skov i den stagnerade kapitalismens återkommande kriser skjutas på framtiden.

Fördelen med militär rustning sett ur kapitalistisk synvinkel är att vapnen ständigt måste bytas ut för att rustande stater och block ska hålla jämna steg med motståndarna, det krävs inte att vapnen används eller så duger det lika bra att använda dem i en rad mindre krig istället för storskaliga krig mot stormakter som har muskler nog att föra kriget till din egen hemmaplan.

Den härskande klassen i Sverige är direkt skyldig till rustningsvansinnet och får god hjälp av den svenska statsmakten som genom statsbesök och militärallianser arbetar på att utöka krigsprofitörernas marknader.

Sverige är en stor vapenexportör och starka kapitalistiska intressen som Wallenbergfamiljen har stora intressen i krigsindustrin. Räknat per person är Sverige ett av de länder som säljer mest vapen i världen. Den svenska vapenexporten har ökat kraftigt under 2000-talet. Den var som högst runt 2011, men trots en liten minskning var den svenska vapenexporten 2015 nästan dubbelt så hög som i början av 2000-talet.

Ökade motsättningar inom de kapitalistiska länderna

Krisen har inte bara ökat spänningarna mellan kapitalistiska länder utan även inom länderna. Det gäller inte minst i Europa.

I Grekland kämpar arbetarklassen fortfarande mot den EU-styrda arbetarfientliga politiken. Kampen måste nu även föras mot Syrizaregeringen. Syriza vann valet i januari 2015 och folkomröstningen sommaren samma år på att gå emot åtstramningspolitiken. Nu sitter de som förvaltare av samma folkfientliga politik.

EU har återigen och med all önskvärd tydlighet visat upp sitt rätta ansikte. Trojkan kallad, Internationella valutafonden, Europeiska centralbanken och EU-kommissionen, har fört ett ekonomiskt krig mot Greklands folk. Stora lån har erbjudits för att "rädda" Grekland samtidigt som krav på omfattande privatiseringar av det allmänt ägda och nedskärningar i välfärden skrivits ut som krisrecept. Men varje nytt så kallat stödpaket har bara förvärrat krisen och kört den grekiska ekonomin längre ner mot botten.

På grund av medlemskapet i EMU kan landet inte devalvera sin valuta för att få fart på ekonomin. Så sluts rävsaxen mellan EU:s institutioner. Långivare, banker i Tyskland och väst inkasserar räntorna och köper upp stora delar av det som privatiserats medan självmordsstatistiken för grekerna skjuter i höjden.

EU:s södra och östra medlemsstater tillhör de största förlorarna hittills på EU-medlemskapet och den gemensamma valutan. Med skyhögt ungdomsarbetslöshet i länder som Spanien och Portugal och enorma klassklyftor och utbredd fattigdom i länder som Rumänien och Bulgarien.

Under kongressperioden har klasstriderna hårdnat i Frankrike. Våren 2016 dominerades av kraftiga arbetarprotester. Kraften i strejkerna visade sig inte minst i att arbetarna stängde ner både kärnkraftverk och stoppade oljetransporterna. Protesterna riktar sig mot socialdemokraten Francois Hollande, som vann presidentvalet 2012 på bl.a. löftet att införa en 75-procentig skatt på alla inkomster över en miljon euro och kallade finanskapitalet för den värsta fienden. Efter att ha vunnit makten har Hollande istället blivit miljonärernas bästa vän och arbetarklassens värsta fiende. Hans popularitet har sjunkit till 13 procent, vilket gör honom till den femte republikens minst populära president.

Klasskampen hårdnar på den europeiska kontinenten, även om detta desvärre inte märks i Sverige ännu. Allt större delar av arbetarklassen och vanligt folk i de olika länderna vänder sig bort från eliternas projekt. Det folkliga misstroendet är enormt. De gamla politiska partierna, som med rätta uppfattas som ansvariga för den EU-styrda nyliberala politiken, bestraffas och nya partier eller oväntade kandidater inom de gamla partierna kan vinna segrar som vore otänkbara för bara fem-sex år sedan.

Att den brittiska arbetarklassens röstade för ett utträde ur EU, att både en självutnämnd socialist som Bernie Sanders kan kämpa om att bli demokra-

ternas presidentskandidat och en populistisk mångmiljardär som Donald Trump vann presidentvalet i USA, att en vänsterpolitiker som Jeremy Corbyn och den rörelse som gett honom ordförandeklubban i Labour lyckats besegra försöket att avsätta honom. Allt är uttryck för den politiska turbulens vi lever i.

I land efter land ser vi bevis för möjligheterna för nya partier och rörelser att bryta igenom och utmana de bestående partierna om man lyckas bli relevant i människors vardag och mobilisera den frustration och längtan efter hopp om en bättre framtid som lever djupt i folkleden.

Samtidigt har vi sett många exempel på vänsterpopulismens förrädiska roll. En vänsterpopulism som lyckas mobilisera miljoner människor, som lyckas ingjuta hopp i en tid som präglas av hopplöshet, men som ställd inför avgöranden väljer kapitulation istället för kamp.

För att utmana eliternas makt, och organisera den klasskamp som är den enda kraft som kan garantera att EU-krisen tar en progressiv riktning, och inte lämnar fältet fritt för avgrundhögern, krävs en klassmedveten och revolutionär arbetarrörelse, krävs starkare kommunistiska krafter. Men vänsterpopulismens framgångar i kapitalismens kärnländer måste trots allt ses som en utmaning, ett bevis på att det faktiskt är möjligt att ingjuta hopp, att sätta människor i rörelse och få folk att tro på och kämpa för en bättre framtid.

Utöver den grundläggande klassmotsättningen finns idag också en motsättning mellan en i ord och handling alltmer kosmopolitisk elit och en folkmajoritet som uppfattar sig själv som nationell och som är det.

Detta har skapat ett vakuum i politiken, ett sug efter det nationella ansvars-tagande som det globalt verkande finanskapitalet och dess politiska förvaltare har frånsagt sig. Under den nyliberala erans 25 år har detta vakuum stadigt ökat. Det märks inte minst i kommuner och landsdelar utanför de expanderande storstadsregionerna, som i den nyliberala kapitalismen lämnas vind för våg av en ekonomisk, politisk och massmedial elit. Eliten distanserar sig från folkmajoritetens högst legitima krav, både som arbetare och tillhörande ett visst land.

En klassmedveten arbetarrörelse i ett land som Sverige måste därför formulera en politik som förenar klassmotsättningen, motsättningen mellan stad och land och kampen för nationellt självbestämmande. En sådan politik, vilken inkluderar kampen mot militarismen och den egna härskande klassens imperialistiska sammanslutningar, som bär ansvar för vår tids folkfördrivningar och det kaos för länder och folk som detta skapar, har stora utsikter att vinna framgång när den ekonomiska, politiska och sociala krisen djupnar.

**Kommunistiska Partiets skriftserie för en levande och lärlaktig socialism behandlar
den klassmedvetna arbetarrörelsens historiska erfarenheter och de samtida och
framtida utmaningar som Sverige och världens står inför.
Författarna svarar själva för framlagda uppfattningar.
www.kommunisterna.org**

Prenumerera på **PROLETÄREN**

**Nyheter, analyser och
reportage varje vecka**

www.proletaren.se

PROLETÄR KULTUR

**Marxistiska klassiker • Studiehäften
Progressiv musik och skönlitteratur**

butik.kommunisterna.org

FÖR EN LEVANDE OCH LÄRAKTIG SOCIALISM

Kommunistiska Partiets skriftserie för en levande och läraiktig socialism behandlar den klassmedvetna arbetarrörelsens historiska erfarenheter och de samtida och framtida utmaningar som Sverige och världens står inför. Författarna svarar själva för framlagda uppfattningar.

www.kommunisterna.org

PROLETÄR
KULTUR